

הרב שאול ישראל זצ"ל

"אלמלי שמרו שתי שבתות..."

(מרשימות לשיחה לרגל סיום מסכת שבת, ישיבת כפר הרא"ה, תש"א)

א. התחלנו את המסכת בענייני הוצאות. הדגשנו את המומנט המציין את השבת: "אל יצא איש ממקומו". תחמנו את תחומו של היחיד ושל הצבור, וקבענו את גבוליו. מוצאים אנו את שלמות האדם לא ע"י טשטוש, אלא ע"י העמקה יתירה ביחיד, ברשותו, בגדלו ובהתפתחותו. אין אנו מוצאים את דרך תיקון האדם ע"י ביטול רשותו וטשטושו של היחיד, אלא ע"י עליתו והתקדמותו. זו דרכה של ישיבה זו, שמגמתה החוצה לרשות הרבים, לרשות האומה. ועם זה, ודוקא מתוך זה, מצאה לה את הדרך ע"י התפתחותו של היחיד, עלייתו בתורה, עלייתו במדות, והתקרבותו למדרגת האדם השלם, שרק זוהי הדרך לחברה המושלמת.

סיימנו את המסכת בענייני קשירה של מצוה. כי אכן היחידים הגדולים אינם מספיקים לנו אם לא נצליח להקים את הקשר של מצוה, האיחוד המלא בין החברים הצועדים כתף אל כתף לקראת שלמותם. יהי נא הסיום הזה של מסכת שנלמדה בדיבוק חברים, ותהא שמחת מצוה זו, קשר של מצוה לכל אותה חבורה לבל ידח ממנה הנדח ולבל יפול ממנה הנופל.

ב. שני דברים מזכירה השבת - מעשה בראשית ויציאת מצרים.

בשבת חוזר הדבר באיזו מדה למצבו הטבעי, מתבטל ההבדל בין אדון לעבד, מתבטל אף השלטון של האדם בבהמה: "למען ינוח עבדך ושורך..." - הכל מאדון אחד נבראו והכל שוים לפניו. בשבת העולם הופך לבן-חורין - זכרון למעשה בראשית.

ואולם אין זו עוד התכלית השלמה. יש עבד גם אם אדון אין לו, תתכן עבדות גם בתוך נפש האדם אשר אין מישהו מהחוץ שישעבד אותו, אשר תאוותיו שולטות בו, אשר אינו יכול להתגבר על רצונותיו הירודים, אשר רואה את עולמו בפרוטה ובלחם. והנה באה השבת השניה, שבת הזכרון ליציאה ממצרים. אוזן ששמעה על הר סיני עבדי הם, אוזן ששמעה את קריאת שטר השחרור לא רק משעבודו של אחר, אלא גם משעבודו של האדם אל עצמו. שבת - זכרון ליצירת מצרים.

ואם אין שתי שבתות אלו גם יחד מובנות לאומות העולם, ואם כל קיומם ומהותם היא התגברות הכוחות הבהמתיים בנפשם מחד גיסא, והשתעבדות האדם ברעהו לרע לשניהם מאידך, הרי תפקידו של ישראל לעמול להחדיר את שתי האמתיות של

חרות ואי תלות שלמה. ואמנם "אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין", שתי שבתות על שם שני תוכני השבת, של השחרור המלא, והשעבוד המלא של האדם ליצרו.

ובשעת חשכה ואימים זו, כשאומות העולם לא זו בלבד שאינם יודעים מהותה של שביתה ורואים עולמם לא רק במלחמת הקיום ושלטון איש ברעהו, כי אם גם במלחמת רצה, במלחמת השמד, אין כלל פלא כי הוכרזה מהם בראש וראשונה מלחמת ההשמד על אותו עם ממושך וממורט אשר כל מגמתו אינה אלא להשליט שלום בעולם.

ג. ההודעה על השבת מסתיימת: "לדעת כי אני ה' מקדשכם" (שמות ל"א, י"ג). ונאמר על זה בגמרא: "מכאן שהנותן מתנה לחברו צריך להודיעו" (ביצה ט"ז). הרי לנו מזה דבר חשוב על חשיבות השבת. שלשה דברים מלוים בתואר קדושה. עם ישראל - עם קדוש, ארץ ישראל - ארץ קדוש, ויום השבת - שבת קודש. לא ככל העמים עם ישראל. התקשרותם הלאומית של כל העמים מתבטאת רק בקשר האטני, אצלנו האומה מצויינת בציון הקדושה; לא ככל הארצות שאינן אלא מקום חייה של האומה, אצלנו הארץ אף היא משתתפת בהקמת צביון הקודש בחיים; ושבת קודש - לא כשאר העמים שאין זה אלא יום מנוחה, אלא יום של טהרה ועונג רוחני, יום התגלות וקדושה.

ואולם אם ברצוננו לעמוד על תוכנן של קדושות אלו אנו מוצאים שכולם באחד תלויים - ארץ ישראל תלויה בישראל - "כי תבואו אל הארץ". ויש דעה שעם הגלות בטלה הקדושה. הרי לנו מזה שקדושת הארץ בישראל היא תלויה, ואולם אף קדושת ישראל אינה אלא תלויה במה שקדם לה - "לדעת כי אני ה' מקדשכם" - ע"י השבת. הרי לנו מזה שגם קדושת ישראל בשבת היא תלויה.

ד. "שאנו עמלים והם עמלים, אנו רצים והם רצים". אתם הפניתם את עצמכם לדברים שבקדושה, הקדשתם את חילכם לאוריתא. תהא חיותה של תורה מאזרת אתכם להגביר חילים ולהוסיף ידיעות ללימוד למעשה.